

Müəlliflik hüququ və digər əqli mülkiyyət sahəsi üzrə **Uzunmüddətli Milli Strategiya**

1. Giriş

Azərbaycan Respublikasının müstəqillik illərində əldə etdiyi nailiyyətlər, dövlətin qüdrətli yerləşməsi cəmiyyətin həyatının bütün sahələrində tarix boyu görünməmiş tərəqqi və inkişafı müşahidə olunur. Qanunun aliliyi tam bərqərar olmuş demokratik və azad dövlət, şaxələnmiş müasir iqtisadiyyat, daha da zənginləşmiş mədəniyyət insan resurslarının inkişafına, əhəlinin rifah halının yüksəldilməsinə möhkəm dayaq olaraq, bütün sahələrdə yaradıcı fəaliyyətə güclü təkan verir.

Bunlar yalnız xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin uzaqgörən strategiyasının reallaşması, yenilənən şəraitdə onun ölkə rəhbəri İlham Əliyev tərəfindən müntəzəm və ardıcıl davam etməsinin bəhrələridir. Gələcəyə yönəlmiş bu strateji kursun zəfəri Azərbaycanı XXI əsrin olduqca kəskin çağırışlarına sinə gəlmək, global siyasətin qurduğu mürəkkəb, ziddiyyətli-dəyişkən beynəlxalq, regional və dövlətdaxili şəbəkədə milli maraqlara qulluq edən dürüst və düzgün istiqamətlər seçməyə və addımlar atmağa qadir etmişdir.

Çağdaş dövr üçün ölkə rəhbərliyinin müəyyən etdiyi inkişaf istiqamətləri də bu strateji yanaşmadan doğaraq, onun təbii davamı olan konkret proqramlar və sənədlər vasitəsi ilə reallaşır. Bu sənədlər arasında əsrin ikinci onilliyi üçün öz əhatəliliyi ilə seçilən dövlət başçısı İlham Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyi əqli mülkiyyət sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirənmərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olaraq, gələcəyə yönəlmiş strategiyasını müəyyənləşdirərkən ilk növbədə fəaliyyət proqramı xarakteri daşıyan həmin Konsepsiyasının müddəalarını rəhbər tutur.

Prezident İlham Əliyevin İnkişaf Konsepsiyasının təsdiq olunması haqqında imzaladığı Fərmanda xüsusi qeyd olunan Azərbaycanda "inkişafın keyfiyyətə yeni modelini formalaşdırmaq" məqsədinə nail olmaq üçün əqli mülkiyyət sistemi münbit şəraitin yaradılmasında müstəsna (əvəzolunmaz) əhəmiyyətə malikdir. Bu, əqli mülkiyyətin və ona əsaslanan fəaliyyət növlərinin yaradıcılıq, yenilikçilik, kreativlik meyarları üzərində köklənməsindən irəli gəlir.

Dövlətimizin məhz bu cür fəaliyyəti öz qayğısı ilə stimullaşdırması nəticəsində Azərbaycanda çoxşaxəli əqli mülkiyyət sistemi yaranmışdır, onun iki qolundan biri olan müəllif-hüquq sistemi (müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar, inteqral sxem topologiyaları, məlumat topluları, ənənəvi mədəni ifadələr (folklor nümunələri) və ənənəvi biliklərə hüquqlar) uğurla inkişaf etdirilir.

Səmərəlilik və yüksək fayda tələbləri əsasında qurulmuş müəllif-hüquq sisteminin inkişafı nəinki müasir çağırışlara adekvat cavab kimi çıxış edir. Eyni zamanda, o, dünya ölkələri sırasında Azərbaycanın layiqli statusunun, tərəqqinin yaratdığı imkanlardan yararlanaraq yenilikləri fəal mənimsəmək və özünəməxsus milli çalarlarla inkişaf etdirmək qabiliyyətinin göstəricisidir. Müstəqillik dövründə qısa

bir müddətdə müəllif-hüquq sisteminin fəaliyyətini tənzimləyən normativ-hüquqi bazanın formalaşması, sahəyə aid qanunların və digər aktların yaranma prosesinə Agentlik tərəfindən peşəkarcasına pozitiv müdaxilə, işgüzar beynəlxalq əlaqələrin qurulması, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (ÜƏMT) tədbirlərində fəal mövqə nümayiş etmə Azərbaycanda müəllif-hüquq münasibətlərini effektiv idarə edən sistemin yaranmasının təsdiqidir.

Bununla yanaşı, “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında qeyd olunan “qazanılmış nailiyyətlər imkan verir ki, Azərbaycan öz qarşısına daha yüksək məqsədlər qoysun və bu məqsədlərdən irəli gələn vəzifələri müəyyənləşdirsin” müddəasını rəhbər tutaraq, biz dərk edirik ki, müasirliyin dinamizmi, ölkələrin və cəmiyyətlərin mümkün inkişaf cərəyanlarının müxtəlif vektorluğu və daxili ziddiyyəti, elmin, texnologiyanın, iqtisadiyyatın inkişafı və qlobal cəmiyyətin gələcəyi əqli mülkiyyət, o cümlədən müəllif-hüquq institutu qarşısında bir sıra ciddi çağırışlar qoyur, həmin institutun ilkin çıxış nöqtəsi olan əqli mülkiyyət fenomenini ictimai diqqətin və təhlillərin fokusuna çevirir, onun inkişafı üçün çeviklik və peşəkarlığın artırılmasını tələb edir.

Yeni əqli mülkiyyət obyektlərinin yaradılması və onlardan səmərəli istifadənin stimullaşdırılması, beynəlxalq əməkdaşlıqda ölkəmizin bərabərhüquqlu və etibarlı tərəfdaş kimi qəbul olunması, sahənin modernləşdirilmiş infrastrukturunun, daha mükəmməl normativ-hüquqi bazasının yaradılması, hüquqların təminatının və informasiya mübadiləsinin gücləndirilməsi, olduqca mühüm olan əqli mülkiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması, hüquq sahiblərinin (müəlliflər, onların vərəsələri, ifaçılar, fonogram istehsalçıları, yayım təşkilatları və s.) hüquqlarının qorunması Agentlik üçün əsas vəzifələrdən sayılır.

Bu vəzifələrdən doğan məsələlərin həlli yollarını, bu məqsədlə atılan addımların ardıcılığını və onların məntiqi nəticələrini vahid sistem formatında birləşdirmək Azərbaycanın müəlliflik hüququ və digər oxşar əqli mülkiyyət sahəsi üzrə Uzunmüddətli Milli Strategiyanın strukturunu və məzmununu təşkil edir. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının həyata keçirilməsini təmin etmək üçün belə sənədin hazırlanmasını ölkə rəhbəri İlham Əliyevin həmin Konsepsiyanın təsdiq edilməsi haqqında Fərmanı da tələb edir.

Milli Strategiya əsasında həyata keçiriləcək tədbirlər 2000-ci ildə ÜƏMT-nin yeni minilliklə bağlı yaydığı Ümumdünya Bəyannaməsində qeyd edildiyi kimi, “bəşəriyyətin inkişafında, elmi-texniki tərəqqinin və mədəni yaradıcılığın təminatında əsas amillərdən” olan və olmaqda davam edən əqli mülkiyyətin bütün növlərinin hüquqi qorunması, müdafiəsi və hüquqların təminatına geniş şərait yaratmalıdır.

Beləliklə, Milli Strategiyanın müəllif hüquqları sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində, xüsusilə sistemin qarşıdakı illərdə daha sürətli inkişafı ilə bağlı əsas vəzifələrin və strateji məqsədlərin yerinə yetirilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

2. Mövcud vəziyyət

Müəllifi və müstəsna yaradıcısı ulu öndər Heydər Əliyev olan Azərbaycanın əqli mülkiyyət hüquqları sisteminin 20 ildən artıq tarixi vardır. Müstəqillik dövründə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında ilk dəfə olaraq müəlliflik hüququ, ixtiraçılıq hüququ və əqli mülkiyyətin digər növlərinə olan hüquqlar təsbit olunmuş (Konstitusiyanın 30-cu maddəsi), yaradıcılıq azadlığına tam hüquqi təminat verilmişdir (Konstitusiyanın 51-ci maddəsi), hüquqların təminatı istiqamətində ardıcıl

ciddi islahatlar həyata keçirilir, ümumilikdə, müəlliflik hüququ və digər əqli mülkiyyət hüquqları dövlətin prioritet istiqaməti kimi qəbul edilmişdir.

Bu dövrdə hüquqi statusu mərkəzi icra hakimiyyəti orqanının statusuna bərabər sayılan Müəllif Hüquqları Agentliyi yaradılmış, müəlliflik hüququ, əlaqəli hüquqlar və digər oxşar əqli mülkiyyət hüquqları sahəsində hüquqi tənzimləməni təmin edən 5 qanun - “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında”, “İntegralsxemtopologiyalarının hüquqi qorunması haqqında”, “Məlumat toplularının hüquqi qorunması haqqında”, “Azərbaycan folklorunun mülkiyyətinin hüquqi qorunması haqqında”, “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında” - qəbul edilmiş, müəlliflərin əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarəçiliyinin təmin olunması sahəsində mühüm addımlar atılmışdır.

Uğurla beynəlxalq əqli mülkiyyət sisteminə daxil olmuş ölkəmiz geridə qalan dövr ərzində ÜƏMT-nin inzibati idarəçiliyi altında olan “Ədəbi və bədii əsərlərin qorunması üzrə Bern Konvensiyası”na və “Fonoqram istehsalçılarının mənafeələrinin, onların fonogramlarının qanunsuz təkrar istehsalından qorunması haqqında”, “İfaçıların, fonogram istehsalçılarının və yayım təşkilatlarının hüquqlarının qorunması haqqında” konvensiyalara, ÜƏMT-nin internet müqavilələri kimi tanınan “Müəlliflik hüququna dair” və “İfalar və fonogramlar haqqında” müqavilələrinə, həmçinin YUNESKO-nun “Ümumdünya Müəllif müqaviləsi”nə və “Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında” konvensiyalarına qoşulmuşdur.

Bununla yanaşı, müasir rəqəmli çağırışlara cavab verən və “biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda” rəqəmsal müəllif-hüquq sisteminin formalaşdırılması istiqamətində ciddi addımlar atılmışdır. Sistemin texniki təminat strukturu dəyişdirilmiş, xüsusən informasiya cəmiyyətində, “biliklərə əsaslanan kreativ iqtisadiyyatda”, rəqəmsallaşan müəllif-hüquq məkanında yaranmış vəziyyət təhlil olunaraq öyrənilmiş, rəqəmli hüquqların idarə edilməsi sistemi və elektron xidmətlər qulluğu yaradılmışdır.

Daha mükəmməl müəllif-hüquq sisteminin formalaşması çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci ilin dekabr ayında qəbul olunmuş qərarı ilə Müəllif Hüquqları Agentliyinin tabeliyində “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı Mərkəzi” yaradılmış, mərkəz ÜƏMT-nin Akademiyası tərkibində fəaliyyətə başlamışdır.

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən iqtisadi islahatların nəticələri müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara əsaslanan sənayenin (kreativ sənaye) ümumi daxili məhsulda (ÜDM-də) payının hesablanması zərurətini yaratmışdır. Agentlik tərəfindən yaradılmış və beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan xüsusi metodika vasitəsilə müəyyən edilmişdir ki, bu pay 2003-cü ildə 2,1%-dən 2015-ci ilin əvvəlinə olan vəziyyətə görə 5%-ə çatmış və hazırda inkişaf etmiş ölkələr səviyyəsindədir.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan MDB məkanında əsərlərin könüllü rəsmi qeydiyyatını həyata keçirən ilk ölkələrdən biridir. Əsərlərin qeydiyyatını avtomatlaşdırmaq məqsədi ilə Agentlikdə “Qeydiyyat” elektron məlumat bazası, həmçinin rəqəmsal On-line qeydiyyat sistemi və folklor üzrə rəqəmsal Kitabxana yaradılmışdır. 2016-cı ilin əvvəlinə Agentlikdə 10350-yə yaxın əsər qeydiyyatdan keçirilmiş və “Qeydiyyat” elektron məlumat bazasında həmin əsərlər və onların müəllifləri (hüquq sahibləri) barədə məlumatlar yerləşdirilmişdir. Folklor üzrə rəqəmsal elektron kitabxanada isə 300-dən çox musiqili folklor nümunəsi, memarlıq əsərlərinə dair 600-dən çox nümunə toplanmışdır, bu işlər hal-hazırda davam etdirilir.

Müəllif-hüquq sahəsində milli informasiya sisteminin yaradılması, onun beynəlxalq mübadiləsinin təmin edilməsi, qeydiyyatdan keçirilmiş əsərlər və əlaqəli

hüquqların obyektləri, xüsusi qorunma hüququ ilə qorunan məlumat topluları, integral sxem topologiyaları və hüquq sahibləri haqqında elektron məlumat bazasının praktiki tətbiqi və müntəzəm olaraq yenilənməsi təmin olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 2011-ci il 23 may tarixli Fərmanından irəli gələn məsələlərin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Agentliyin internet saytında xüsusi “Elektron xidmətlər” bölməsi yaradılmış, burada müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar obyektlərinin qeydiyyatı ilə bağlı qaydalar, təlimatlar, ərizə blanklarının nümunələri yerləşdirilmiş, xidmətlərin göstərilməsi üçün inzibati rəqlamentlər hazırlanaraq, təsdiq edilmişdir.

Elektron xidmətlər vasitəsi ilə əsərlərin qeydiyyatı on-line qaydada aparılır: bunun üçün müəllif (hüquq sahibi) müvafiq məlumatların əks olunduğu elektron ərizəni və əsərin elektron variantını Agentliyin e-mail ünvanına göndərir və, beləliklə, əlavə vaxt itirmədən və nəqliyyat xərcləri çəkmədən elektron poçt vasitəsi ilə birbaşa Agentliklə əlaqə saxlamaqla, əsərini qeydiyyatdan keçirə bilir.

Xüsusi qeyd edirik ki, ölkəmiz piratçılığa qarşı beynəlxalq səviyyədə mübarizənin fəal iştirakçılarında biridir. “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında” Qanunun tətbiqi ilə əlaqədar Agentliyin təklifləri əsasında Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər, Cinayət və Cinayət Prosesual Məcəllələrinə, “Nəşriyyat işi haqqında” Qanuna və Agentliyin Əsasnaməsinə müvafiq dəyişikliklər edilmiş, müəllif-hüquq pozuntularına dair sanksiyalar sərtləşdirilmiş, həmin Qanunun icrasını təmin etmək məqsədi ilə 2013-cü ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən 5 yeni qərar qəbul olunmuşdur.

Bu sahədə fəaliyyəti müasir tələblərə uyğun təşkil etmək məqsədinə qulluq edən bir sıra tədbirlər, o cümlədən əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizəyə və saxtəmalçılığa həsr edilmiş beynəlxalq simpoziumlar keçirilmiş və təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Piratçılığın səviyyəsinin azaldılması istiqamətində müvafiq dövlət orqanları ilə birgə aparılan ardıcıl tədbirlər müsbət nəticələr verməyə başlamışdır: kitab nəşri sahəsində piratçılığın səviyyəsi 2014-cü ildə 2005-ci illə müqayisədə 61%-dən 30%-ə, audio-video məhsul bazarında 90%-dən 66%-ə, proqram təminatında 96%-dən 85%-ə düşmüşdür. Bu rəqəmlər Müəllif Hüquqları Agentliyi, eləcə də Beynəlxalq Biznes Proqram Təminatı Alyansı (Business Software Alliance) tərəfindən aparılan monitorinq-müşahidələr nəticəsində müəyyən edilmişdir.

Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycan MDB məkanında ilk və yeganə dövlətdir ki, ÜTT-yə daxil olmadan və məlum TRIPS Sazişini imzalamadan ABŞ-ın 301-ci Proqramının pirat ölkələr sırasından çıxarılmışdır.

Agentlik ölkə rəhbərliyinin yaxın müddət dövrü üçün müəyyən etdiyi siyasəti həyata keçirmək məqsədi ilə özünün təklifləri əsasında “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasınadaxil edilmiş müəllif-hüquq məsələləri və qeyri-maddi irsin qorunması üzrə 8 tədbirin icrasına başlamış, bununla əlaqədar konkret tədbirləri əhatə edən İş planı tərtib edilmiş və xüsusi işçi qrup yaradılmışdır.

Bundan əlavə, müəllif-hüquq sahəsində hüquq pozuntularına qarşı daha səmərəli mübarizə aparmaq üçün sanksiyaların sərtləşdirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər, Cinayət və Cinayət Prosesual Məcəllələrinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə təkliflər hökumətə təqdim edilmişdir. Bu təkliflər əsasən qəbul olunaraq, adıçəkilən normativ-hüquqi aktlara daxil edilmişlər.

Qeyd olunmalıdır ki, son illər Azərbaycanın müəllif hüquqları institutunun təşkilati-texniki bazası möhkəmləndirilmiş, yeni rəqəmli texnologiyalara və sistemli təhlilə əsaslanan fəaliyyət növlərinə keçid təşkil edilmişdir.

Dövlətimizin qayğısı sayəsində əldə edilmiş üstünlüklərin səmərəli istifadə edilməsi ilə Agentliyin işinin daha təkmil əsaslarla qurulmasına, qarşıda duran məsələlərin layiqli yerinə yetirilməsinə daha geniş imkanlar açılmışdır.

3. Milli Strategiyanın formalaşmasında metodoloji baza, məqsəd və istiqamətlər

Milli Strategiyanın müasir tələblər əsasında formalaşması bu məsələyə elmi yanaşmanın, təcrübədən əldə olunmuş nailiyyətlərin və kreativ düşüncənin sintezinin zərurətini yaradır, keçmişlə perspektivlər arasında əlaqəni quran körpülərin inşasını labüd edir. Bu nöqteyi nəzərdən yanaşma müxtəlif modellərin araşdırılması və proqnozlaşmadan geniş istifadə edilmə ilə müşahidə olunur.

Əqli mülkiyyət sisteminin gələcək fəaliyyət sahələrinin müəyyənləşdirilməsi üçün birgə tədqiqat (axtarış) və məqsədli (normativ) proqnozlardan istifadə olunur. Bununla ƏM sisteminin inkişaf meylləri və təkamülü təhlil edilərək ekspertlər tərəfindən təklif olunan məqsədlərə nail olma yollarını, müddətlərin axtarışını və resurs imkanlarını vahidliyə gətirir, və, nəticə etibarilə, proqnoz sistemi iki istiqamətdə – istər gerçəklikdən gələcəyə, istərsə də gələcəkdən gerçəkləyə yönəldilmiş olur.

Əqli mülkiyyət sisteminin proqnoz modeli qurulması Strategiya, Proqram və Tədbirlər Planı arasında əlaqələndirməni nəzərdə tutur. Proqnoz modeli 3 tərkib hissədən ibarətdir: **retrospektiv, məqsədli tələblər və iyerarxik modellər**. Retrospektiv model ƏM-in milli və beynəlxalq sistemlərinin inkişafını şərtləndirən amilləri, məqsədli tələblər modeli – məqsəd və göstəricilərin ekspert qaydasında aşkara çıxarılmasını, iyerarxik model isə sistemin funksional sistemaltlarının və elementlərinin müəyyən edilməsinə və məqsədlərin dekompozisiyasını (parçalanmasını) həyata keçirir.

Retrospektiv model ilk növbədə ƏM-in qorunmasında, idarə olunmasında və təminatında dövlətin getdikcə artan rolunu nümayiş etdirir, ölkə və dünya ƏM sisteminin inkişaf meyllərinin təhlilinə, gələcək inkişafın bir neçə ekspert qiymətləndirməsini (yanaşmasını) verməyə imkan yaradır.

Bununla yanaşı, ekspert qiymətləndirmələri (yanaşmaları) məqsədli tələbat modelində üzə çıxarılan məqsədlərlə əlaqələndirilməlidir:

birincisi, ƏM hüquqlarının qorunması müasir rəqəmli şəbəkə dövründə yüksək texnologiyalı sahələrin, global şəbəkələrin və elmin və texnikanın tərəqqisinə uyğun şəkildə inkişaf edir, qorunan obyektlərin sahəsi genişlənir, onların yeni kateqoriyaları formalaşır, qorunan hüquqların həcmi və müəyyən edilən qorunma rejimləri isə təkcə obyektlərin növündən asılı olaraq yox, həm də onlardan istifadə üsullarına uyğun qaydada bölünür (fərqləndirilir). Bununla da, ənənəvi obyektlərlə yanaşı, xüsusi hüquqla qorunan qeyri-ənənəvi obyektlərin (ənənəvi mədəni nümunələr (folklor), ənənəvi biliklər, inteqral sxem topologiyaları, məlumat topluları və s.) payı artır. ƏM hüquqlarının göstərilən qorunma ənənəsinin gələcəkdə də qalacağı güman edilir;

ikincisi, müasir rəqəmli dövr ƏM hüquqlarının istifadəsi və ya gerçəklənməsi üsullarının inkişafına yeni tələblər irəli sürür ki, bunlar da qadağalara əsaslanmır, əksinə hüquq sahiblərinə ədalətli haqq ödənilməsini təmin edir, intellektual dəyərlərin geniş yayılmasına maneə törətmir, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı (ƏM bazarının bütün iştirakçılarının maraqlarının təminatını zəiflətmədən, intellektual dəyərlərin maksimum geniş əldə edilməsilə) nəzərə alınmaqla intellektual dəyərlərdən əlverişli və ucuz qiymətə istifadəni təmin edir. ƏM hüquqlarının sərəncamçılığı məsələlərində belə ənənə gələcəkdə də saxlanılacaqdır;

üçüncüsü, rəqəmli şəbəkələrin, informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə əlaqədar ƏM obyektlərindən istifadənin keyfiyyət və kəmiyyət artımı, elektron ticarətin yayılması, IT-IP əlaqələrinin bir-birinə qarşılıqlı təsiri və buna paralel olaraq hüquq pozuntularının sayının və piratçılığın miqyasının artması ƏM hüquqlarının müdafiəsi mexanizmlərinin davamlı olaraq gücləndirilməsini tələb edir ki, bu da həm məhkəmə və hüquq-mühafizə tədbirlərini, hüquq pozuntularının mütəmadi monitorinqlər əsasında təhlilini və təsniflənməsini, həm də cəmiyyətdə ƏM mədəniyyətinin formalaşmasını, qorunan hüquqlara hörmətlə yanaşmanı və onların qeyd-şərtsiz olaraq tanınmasını nəzərdə tutur. Hüquqların təminatı ilə əlaqədar göstərilən bu meyllərin gələcəkdə də davam edəcəyi gözlənilir;

dördüncüsü, “biliklərə əsaslanan” müasir iqtisadiyyatda ƏM-in potensialı onu iqtisadi inkişafın güclü alətinə çevirmişdir. İqtisadiyyatın mikro səviyyəsində qeyri-maddi ƏM aktivləri intellektual menecmentin yeni praktikasına gətirilərək, iqtisadi subyektlərin maddi aktivlərini sıxışdırır, makroiqtisadi səviyyədə isə müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara (“kreativ iqtisadiyyat”) və sənaye mülkiyyətinə əsaslanan sənaye sahələrinin payı ÜDM-də durmadan artır. Bununla da, ƏM iqtisadi inkişaf səviyyəsinin hamılıqla tanınan indikatoruna çevrilir. Proqnozlara görə, bu meyl yaxın perspektivdə də davam edəcəkdir;

beşincisi, ƏM hüquqlarının qorunması və müdafiəsinin təqdim olunan səviyyəsi və birbaşa ƏM-ə investisiya, həmçinin xarici investisiyalar və idxal arasında müəyyən edilmiş müsbət əlaqə ona müsbət investisiya mühitinin vacib faktoru kimi baxılmasına imkan verir. Qlobal ticarətdə isə ƏM sahəsində siyasət (TRIPS, ABŞ-ın ticarət qanunvericiliyinə 301-ci Əlavə, Aİ-nın Direktivləri, ikitərəfli müqavilələrdə ƏM üzrə nəzərdə tutulan öhdəliklər) və ticarət arasında getdikcə güclənən əlaqə ölkənin ticari-iqtisadi siyasətində ƏM-in xüsusi uçuşunun aparılmasına gətirib çıxarır. Bu amil ƏM-ə perspektivdə də daim diqqət yetirilməni tələb edir;

altıncısı, müasir informasiya cəmiyyətində IT-IP əlaqəsi getdikcə daha da güclənir və bu qarşılıqlı üzvi fəaliyyət IT-larının ƏM obyektlərinə aid edilməsinə gətirib çıxarır, ƏM hüquqları isə öz növbəsində onların inkişafına şərait yaradır. Üstəlik, elektron ticarət sayəsində İnternet ƏM obyektlərinin virtual bazarına (elektron ticarətdə satılan malların 50%, yaxud dəyərinin əsas komponenti) çevrilmişdir ki, bu da rəqəmli şəbəkədə hüquqların idarə edilməsinə yeni yanaşmaları, qanunvericilik və normativ-hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsini, həmçinin “informasiya cəmiyyəti-biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat-informasiya texnologiyaları-ƏM hüquqları” ardıcılığının həlli mexanizmlərində sistemli uyğunlaşdırmanı tələb edir. Göstərilən meyl perspektivdə də xüsusi diqqət tələb edəcək;

yeddincisi, ƏM xüsusi növ mülkiyyət, eyni dərəcədə maddi mülkiyyəti diqqətlə qoruyan və müdafiə edən mülkiyyət hüququnu tamamlayan müstəqil hüquqi institut olduğuna görə, onun mədəni-humanitar və iqtisadi əhəmiyyətləri sıx birləşərək, ƏM-in ikili təbiətini yaradır. Bu isə ƏM sahəsini idarə edərkən dövlətin siyasətinin universal yanaşmalara və vahid sxemlərə əsaslanaraq, mümkün qədər bir

mərkəzdən təmin olunmasını tələb edir. ƏM sahəsində dövlətin rolunun güclənməsini əks etdirən bu meyl gələcəkdə də ən vaciblərdən olacaq.

ƏM sahəsinin təkamülünün yuxarıda sadalanan vacib milli və beynəlxalq meylləri ƏM-in inkişafının uzunmüddətli strategiyası hazırlanarkən nəzərə alınır.

Məqsədli tələblər modeli ƏM dairəsinin sistemli təhlili nəticəsində əldə edilən, daimi olan və ƏM sisteminin təkamül və inkişaf meyllərindən irəli gələn dinamik tələb və amilləri nəzərə alır. ƏM hüquqlarının cəmiyyət və onu təmsil edən dövlət tərəfindən tanınmasına gətirən ən vacib səbəblərdən biri həmin hüquqların qorunması nəticəsində əldə edilən xeyir və faydadır. İctimai xeyir və fayda daimi məqsədli göstəriş kimicəmiyyətin rifahı ilə müəyyən edilir və proqnozlaşma kəsiyindən asılı deyil. Bu baxımdan Milli Strategiyanın formalaşmasında əsas hədəf kimi “cəmiyyətin və onu təmsil edən dövlətin ƏM sisteminin inkişafı hesabına maraqlarının təmin edilməsi” nəzərdə tutulur. Həmin səbəbdən ƏM institutunun formalaşması elmi və mədəni nailiyyətlərin qorunub saxlanması, yayılması və zənginləşdirilməsinə xidmət edən şəraitin yaradılması kimi başa düşülür.

Qısa şəkildə, əsas hədəfdən irəli gələn bu normativ **1-ci əsas məqsədlər istiqaməti** “ƏM potensialının hesabına elm və mədəniyyətin (bunlardan əldə edilən biliklərin) inkişafı üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsidir”. Həmin 1-ci əsas məqsədlər istiqaməti ƏM-in mədəni-humanitar əhəmiyyətini ifadə edir və retrospektiv modeldən irəli gələn ilk 3 meyli əhatə edir.

2-ci normativ əsas məqsədlər istiqaməti “ƏM-in biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın inkişafı üçün güclü vasitəyə çevrilməsi və rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyata dəstək verilməsindən” ibarətdir. Bu normativ əsas məqsədlər istiqaməti ƏM-in getdikcə artan iqtisadi əhəmiyyətindən irəli gəlir və retrospektiv modeldən aşkar olunan 4-cü və 5-ci meylləri əhatə edir.

Axtarış proqnozunun (retrospektiv model) nəticələrinə əsasən, informasiya cəmiyyətində ƏM-in daim artan rolu qabarıq şəkildə özünü büruzə verir və IT-IP (ƏM) birləşməsinin amili bir-birinə böyük təsir göstərir. Bu səbəbdən **3-cü normativ əsas məqsədlər** kimi Milli Strategiyada “informasiya cəmiyyətinin inkişafı üçün ƏM potensialından geniş istifadə” nəzərdə tutulur.

Beləliklə, əsas hədəf kimi götürülən ƏM sisteminin inkişafı hesabına cəmiyyətin və dövlətin maraqlarının təmin edilməsi aşağıdakı üç başlıca istiqamətə parçalanır:

1. Əqli mülkiyyət potensialı hesabına elm və mədəniyyətin inkişafı üçün əlverişli şəraitin təmin edilməsi;

2. Əqli mülkiyyətin “biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat”ın inkişafının güclü vasitəsinə çevrilməsi və rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyata dəstək verilməsi;

3. İnformasiya cəmiyyətinin inkişafı üçün əqli mülkiyyətin potensialından geniş istifadə olunması.

İyerarxik model əsasında alınan 3 başlıca məqsədlər istiqamətlərinin sistemli yanaşma yolu ilə alt səviyyəli dekompozisiyası həyata keçirilir və bununla bağlı başlıca istiqamətlər kibernetik “qara qutu” kimi təsvir edilərək, birinci mərhələdə “girişlər” üzrə açıqlanır. “Girişdəki” parçalanma əsasları qarşılıqlı əlaqədə olan yuxarı sistem kimi (cəmiyyət və onu təmsil edən dövlət orqanları), aktual mühit kimi (əlaqəli mühit dairələri - müvafiq dövlət, ictimai, milli və beynəlxalq institutlar), aşağı sistem kimi (hüquq sahibləri, onların birlikləri və istifadəçilər) və, nəhayət, tədqiq olunan sistem kimi (ümumilikdə ƏM institutu (sahəsi)) mövcuddurlar. ƏM institutu (sahəsi) digər sistemlərin təsirinə hazır olmalı və adekvat koordinasiyanı (əlaqələndirməni) həyata keçirməlidir. Bu səbəblərdən onun mövcud bazası təkmilləşdirilməlidir.

Hər üç əsas məqsədlər istiqamətinə yuxarı sistem tərəfindən müəyyən edilən tələblər həmin istiqamətlərin “qorunub saxlanması və inkişafı” kimi təsvir edilir və

bununla 3 məqsədyönlü istiqamətə parçalanır: “əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni irsin qorunub saxlanması və inkişafı”; “ƏM-in ölkənin iqtisadi inkişafına inteqrasiyası və ÜDM-də ƏM-ə əsaslanan sənayenin payının artmasına dəstək verilməsi”; “informasiya obyektləri və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına və inkişafına dəstək verilməsi”.

Aktual mühit olan əlaqəli dairələr hər 3 məqsədyönlü istiqamətə “yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi” ehtiyacını irəli sürərək, həmçinin 3 məqsədyönlü istiqamətə parçalanır: “əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi”, “əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə xidmət edən investisiyaların, o cümlədən birbaşa xaricə cəlb edilməsinə şəraitin yaradılması” və “informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi yayılmasına və tətbiqinə şəraitin yaradılması”.

Həmçinin aşağı sistem hər 3 məqsədyönlü istiqamətə “yeni obyektlərin yaradılmasına şəraitin stimullaşdırılması” ehtiyacı nəticəsində müvafiq əsas məqsəd istiqaməti 3 məqsədyönlü istiqamətə parçalanır:

- “yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin artırılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması”;
- “iqtisadi fəaliyyət subyektlərinin ƏM-dən ibarət olan qeyri-maddi aktivlərinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına dəstək verilməsi”;
- “yeni informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılması üçün şəraitin stimullaşdırılması”.

Alınan 9 məqsədyönlü istiqaməti həyata keçirmək üçün tədqiq olunan ƏM sisteminin Milli Strategiyadan irəli gələn gələcək şəraitdə (müvafiq icraedici orqanlar vasitəsilə) koordinasiya (əlaqələndirmə) işlərinə qadir olması onun bazasının təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Nəticə etibarlı ilə aşağıdakı bütövlükdə ƏM sistemində aid 10 funksional istiqamət əldə edilir:

2.1.1. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni irsin qorunub saxlanması və inkişafı;

2.1.2. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərinin yayılmasına və istifadəsinə dəstək verilməsi;

2.1.3. Yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin artırılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması;

2.2.1. ƏM-in ölkənin iqtisadi inkişafına inteqrasiyası və ÜDM-də ƏM-ə əsaslanan sənayenin payının artırılmasına dəstək verilməsi (makroiqtisadi səviyyə);

2.2.2. Əqli fəaliyyət nəticələrinin və mədəni dəyərlərin yayılmasına və istifadəsinə xidmət edən investisiyaların, o cümlədən birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsinə şəraitin yaradılması;

2.2.3. İqtisadi fəaliyyət subyektlərinin ƏM-dən ibarət olan qeyri-maddi aktivlərinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına dəstək verilməsi (mikroiqtisadi səviyyə);

2.3.1. İnformasiya obyektlərinin və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına və inkişafına dəstək verilməsi;

2.3.2. İnformasiya obyektləri və texnologiyalarının yayılmasına və tətbiqinə şəraitin yaradılması;

2.3.3. Yeni informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılması üçün şəraitin stimullaşdırılması;

2.(1-2-3).4. ƏM-in biliklər sahəsi və mədəniyyətin inkişafı, iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevrilməsi və informasiya cəmiyyətinin formalaşmasına dəstək

verməsi (ƏM sisteminin inkişaf strategiyasına nail olmağın təminatı) üçün ƏM sisteminin (institutunun) bazasının təkmilləşdirilməsi.

Növbəti addımda funksional istiqamətlərin parçalanması “çıxışlar üzrə” (sonməhsul) əsası ilə aparılır. Qeyd edildiyi kimi, ƏM sisteminin iki qolu (müəllif-hüquq və patent) mövcuddur və “müəllif-hüquq sistemi” və “patent sistemi” özünəməxsus qoruyucu alətlərlə ƏM sisteminin iki müstəqil “çıxışını” təsvir edirlər. Nəticədə 10 funksional istiqamət istər “müəllif-hüquq”, istərsə də “patent sistemi” üçün açıqlanmalıdır.

Nəhayət, “məqsədlər ağacı”nın qurulmasının sonuncu mərhələsində müəllif-hüquq sistemində məxsus olan funksional məqsədlər istiqaməti “məhsulun həyat dövrü üzrə” əsasla parçalanaraq, o cümlədən “Hüquqların qorunması”, “Hüquqların sərəncamçılığı” və “Hüquqların təminatı (müdafiəsi)” “məqsədlər ağacı”nı formalaşdırmış olur. “Məhsulun həyat dövrü” üzrə parçalanma aparılaraq, “ehtiyacların müəyyənləşdirilməsi” (qərarın hazırlanması), “məhsulun satılması” (qərarın qəbul edilməsi) və “istehlak” (qərarın icrası və nəzarət) hissələrindən ibarət olması nəzərə alınır. Məhz bunun nəticəsində müəllif-hüquq (və patent sistemləri üçün) ilk 9 funksional məqsəd istiqaməti yuxarıda qeyd etdiyimiz “Hüquqların qorunması”, “Hüquqların sərəncamçılığı” və “Hüquqların təminatı (müdafiəsi)” əsası ilə parçalanır.

Milli Strategiya ƏM sistemində bütövlükdə münasibətdə müvafiq qərar kimi 3 komponentə ayrıla bilər. Birincisi, ƏM sistemi öz ehtiyacları mövqeyindən yeni strategiya qərar kimi hazırlanarkən arzuolunan vəziyyətə çatmaq üçün onun konseptual-nəzəri bazası müvafiq imkanlara malik olmalıdır. İkincisi, strategiya bir qərar kimi qəbul edilmə mərhələsində müvafiq təşkilati-funksional şərait ilə səciyyələnməlidir (funksional məqbulluq olmadığı halda, seçilən strategiyanın həyata keçirilməsi üçün müvafiq əngəllər yaranır). Üçüncüsü, seçilmiş strategiyanın icra edilməsi üçün yalnız onu həyata keçirə biləcək struktur formalaşmalıdır.

Nəticədə 31 məqsəddən ibarət olan “məqsədlər ağacı” formalaşdırılır və “funksiyalar ağacına” çevrilir. “Məqsədlər ağacı”nın “funksiyalar ağacı”na çevrilməsi zamanı hər hansı məqsədə müvafiq funksiya kimi baxılır və bu səbəbdən vurğuməqsədə yox, ona çatma prosesinin təsvirinə edilir (“nəyi etmək yox, nə cür etmək”).

Müəllif-hüquq sistemi üzrə “məqsədlər ağacı” aşağıdakılardan ibarətdir:

3.1.1.1. müəllif-hüquq sistemi üzrə ƏM hüquqlarının milli səviyyədə qorunmasının qanunvericilik bazasının beynəlxalq prinsiplərə uyğun olaraq təkmilləşdirilməsi və inkişafı, beynəlxalq sazişlərə (ÜƏMT-nin yeni müqavilələri, ÜTT-nin TRIPS Sazişi) qoşulmaq, Aİ-nin direktivləri və qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması hesabına qorunan obyektlərin dairəsini və qorunan hüquqların həcmi genişləndirmək, qorunan obyektlərin yeni kateqoriyalarını formalaşdırmaq, qorunmanın müəyyən edilən hüquqi rejimlərini isə tək-cə obyektlərin növündən asılı olaraq deyil, həm də onlardan istifadə üsullarına uyğun olaraq differensiyallaşdırmaq və bunlara aid layihələr hazırlamaq;

3.1.1.2. ƏM-in ənənəvi qorunma formalarının (müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar) yeni ƏM obyektlərinin (multimedia və s.) inkişafı ilə yanaşı, əqli fəaliyyətin nəticələrinin qorunması və istifadəsinin rəqəmli eradan və elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərindən irəli gələn yayım təşkilatlarının “rəqəmsal” hüquqlarının, WEB-yayım hüquqlarının və ənənəvi biliklərə olan hüquqların qorunması da daxil olmaqla, qeyri-ənənəvi (xüsusi) növlərin (ənənəvi mədəni nümunələrin (folklorun)), integral sxem topologiyalarının, məlumat toplularının, o cümlədən yaradıcılıq nəticəsi olmayan

məlumat toplularının payını artırmaq və bu növ qorunmanı təmin edən normativ-hüquqi baza yaratmaq;

3.1.1.3. Hüquqların həyata keçirilməsinin yeni üsullarının yaradılmasına imkan yaratmaq, hüquq sahiblərinin əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə edilməsi sistemini inkişaf etdirmək, kollektiv idarəetmə sahəsində akkreditasiya sisteminin yaradılmasına və tətbiqinə kömək etmək, kollektiv əsaslarla əmlak hüquqlarını idarə edən təşkilatların fəaliyyətinə nəzarəti gücləndirmək, dövlətin həyata keçirdiyi kollektiv idarə etmə sahəsini dəqiq müəyyən etmək, ƏM hüquqlarının istifadəçilərinin milli məlumat bazasını formalaşdırmaq, əmlak hüquqlarının səmərəli beynəlxalq qorunmasını təmin etmək və bu məqsədlə hüquqi bazanı təkmilləşdirmək;

3.1.1.4. İnternet də daxil olmaqla, rəqəmli şəbəkələrdə əmlak hüquqlarının idarə edilməsinin metodiki və texniki bazasını yaratmaq, ƏM obyektlərinin şəxsi məqsədlər üçün surətçıxarılması üzrə əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə olunmasını təşkil etmək, ƏM obyektlərinə əlaqəli hüquqların, reproqrafiya və izləmə hüquqlarının kollektiv əsasda idarə olunmasını inkişaf etdirmək, dövlət varidatı elan edilmiş ƏM obyektlərinin idarə edilməsinin milli sistemini formalaşdırmaq və hüquq sahiblərinin hüquqlarından elektron yolla istifadə edilməsinə görə onların haqq almalarını təmin etmək;

3.1.1.5. ƏM obyektlərinin və hüquq sahiblərinin qeydiyyatının informasiya bazasını inkişaf etdirmək, vahid elektron bazanı təşkil etmək, İnternetin imkanlarından istifadə etməklə virtual (onlayn) qeydiyyatı təmin etmək, ƏM obyektlərinin qeydiyyatını onu həyata keçirən hüquq sahibinin hüquq prezumpsiyası statusuna gətirmək və dövlət varidatı elan edilmiş obyektlərin qorunmasının normativ-hüquqi bazasını təkmilləşdirmək;

3.1.1.6. Rəqəmsal erada ƏM obyektlərindən istifadənin kəmiyyət və keyfiyyət artımı potensial olaraq hüquq pozuntularının miqyasının böyüməsinə səbəb olur ki, bu da hüquqların müdafiəsi mexanizminin gücləndirilməsini, hüquq-mühafizə orqanlarında ƏM üzrə xüsusi bölmələrin, ƏM üzrə ixtisaslaşdırılmış hakimlərin və məhkəmələrin formalaşdırılmasını tələb edəcək. Bununla əlaqədar ƏM-ə aid qanunların təkmilləşdirilməsi, xüsusi sərhəd tədbirlərinin görülməsi, ƏM-ə aid təşkilatlar, hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları çərçivəsində hüquqların təminatı üzrə fəaliyyətlərin koordinasiyası (əlaqələndirilməsi) mexanizmlərinin tətbiq edilməsi və bu sahədə xüsusi kompleks məqsədyönlü proqramların formalaşdırılması və yeniləşdirilməsi, həmçinin ƏM tərkibli məhsulların eyniləşdirmə nişanlarına əsaslanan yayım mexanizmlərinin tətbiqi, yuxarıda sadalananlarla bağlı müvafiq normativ-hüquqi təminat bazasını formalaşdırmaq tələb olunur;

3.1.1.7. Hüquqların müdafiəsinin səmərəli təminatı təkcə məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti ilə məhdudlaşmayacaq, həm də cəmiyyətdə ƏM mədəniyyətinin formalaşdırılması – tek müəlliflərin deyil, hüquq sahibləri və qanuni istifadəçilərin hüquqlarına da hörmətlə yanaşmanın inkişaf etdirilməsi zərurətinə gətirəcək, bu isə cəmiyyətin bütün təbəqələrinin maarifləndirilməsi və məlumatlandırılması üzrə geniş dairədə birgə dövlət və ictimai tədbirlərin tətbiq olunmasını tələb edəcək və bunlara aid müvafiq təminatların hazırlanmasını qarşıya qoyacaq;

3.1.2.1. Əqli mülkiyyətin potensialı hesabına mədəni dəyərlərin geniş yayılmasına dəstək məqsədilə hüquqların həyata keçirilməsi üsulları qadağa qoymaqla deyil, hüquq sahiblərinin qanuni haqq almalarını təmin etməklə intellektual nailiyyətlərin yayılmasına maneçilik törətməməyə əsaslanmalıdır. Bu yanaşma, bir tərəfdən, "məcburi mexanizmlərin" yeni istiqamətlərinin qanunvericilik və normativ

tənzimlənməsini, o cümlədən “məcburi” lisenziya, kollektiv idarəçiliyi həyata keçirən təşkilatlar barədə nəzarət etmə qaydalarının hazırlanmasını, digər tərəfdən isə, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitəsi ilə əlverişli və ucuz əldə edilməni təmin edən texniki həllərin və hüquqi təminatın yaradılmasını tələb edəcək;

3.1.2.2. Mədəni dəyərlərin geniş yayılması üçün hüquqların həyata keçirilməsinin rəqəmli texnologiyalara əsaslanan yeni forma və sistemlərinin yaradılmasına kömək etmək, tərkibində ƏM obyektləri olan malların (kompüter proqramları, məlumat topluları, audio və video məhsullar, nəşrlər) xüsusi nəzarət markası ilə satılması üzrə layihə hazırlamaq və həyata keçirmək, elektron kommersiya sistemi üçün müqavilələr üzrə əqli mülkiyyət hüquqlarının operativ surətdə verilməsini təşkil etmək, folklor nümunələrinin müasir daşıyıcılarda geniş şəkildə yayılmasını təmin etmək və əvvəllər yazılmış əsərlərin rəqəmli daşıyıcılara köçürülməsinə yardım etmək vacibdir;

3.1.2.3. Cəmiyyətdə mədəni dəyərlərin yayılmasına dəstək verərək, qanuni yayılmaya imkan verən rəqəmli kodlara, rəqəmli “paketlərə” və digər sistemlərə istiqamətlənən hüquqların müdafiə mexanizmlərinin yaradılması, eyniləşdirmə sistemlərinin tətbiq edilməsinə tərkibində ƏM obyektli olan malların (audio, video, nəşrlər, kompüter proqramları və s.) hüquq sahiblərindən və yayıcılarından holoqram tipli texniki müdafiə vasitəsindən məcburi istifadə edilməsi və bunlara aid metodik vəsaitlərin hazırlanması tələb olunacaq;

3.1.3.1. ƏM potensialı hesabına yeni əqli nəticələrin yaradılmasına dəstək verən şəraitin yaradılması məqsədilə ƏM obyektlərindən istifadəyə görə minimum tarif dərəcələri sisteminin təkmilləşdirilməsi və yeni normativ-hüquqi aktların qəbul edilməsi yolu ilə əqli fəaliyyət nəticələrinin yaradıcılarına digər sosial təminatlar sisteminin yaxşılaşdırılması, ƏM-i mülkiyyət anlayışını tamamlayan anlayış kimi şərh edən yanaşmaya və buradan irəli gələn hüquqi, sosial və iqtisadi nəticələrə söykənərək, ƏM sahəsində qanunvericiliyin genişləndirməsi tələb olunacaq;

3.1.3.2. Yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin yaradılması üzrə şəraitin yaxşılaşdırılması üçün hüquqların əldə olunması, qeydiyyatı və verilməsinin yeni formalarının inkişaf etdirilməsi, sifarişlə yeni yaradıcılıq nəticələrinin yaradılması və istifadəsinə görə minimum məbləğlərin müəyyən edilməsi, həmçinin ilkin istifadə hüquqları üzrə müqavilə formalarının təkmilləşdirilməsi, kollektiv idarəetmə təşkilatlarında hüquq sahiblərinin xüsusi sosial fondlarının yaradılması zəruri olacaqdır;

3.1.3.3. Yeni əqli fəaliyyət nəticələrinin yaradılması üzrə şəraitin yaxşılaşdırılması məqsədilə hüquq sahiblərinin hüquqlarının pozulması zamanı onlara məsləhət sistemini genişləndirmək, o cümlədən on-line rejimində məsləhət büroları təşkil etmək, hüquqların pozulması ilə əlaqədar iddianın ümumi məbləğini müəyyən edən normativ sənədlər hazırlamaq, iddia ərizələri ilə məhkəmə orqanlarına müraciət etmək üçün sənədləri təmənnəsiz tərtib etmək, pozuntulara və hüquqların bərpasına dair məhkəmələrdə baxılan işlərin statistikasını və elektron məlumat bazasını, ictimai rəyin öyrənilməsi və ƏM mədəniyyətinin formalaşmasına aid təminatların hazırlanması, həmçinin bazarın müşahidəsini, monitoring və təhlilini aparmaq zəruridir.

3.2.1.1. ƏM-ə əsaslanan sənayenin səviyyəsinin “biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat”ın inkişafının indikatoru olduğunu və onun inkişaf etmiş ölkələrdə ÜDM-in 8% (ancaq müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara əsaslanan sənaye, yəni kreativ sənaye), beynəlxalq miqyasda 5% illik artımla, ümumilikdə isə makroiqtisadi səviyyədə ƏM-ə əsaslanan sənayenin inkişaf etmiş ölkələrin potensialının altında

birini təşkil etdiyini, BMT-nin UNCTAD, UNDP, UNESCO, WIPO və TM 2010-cu ilin birgə hazırlanmış “Kreativ iqtisadiyyat” hesabatındaki tövsiyələri, o cümlədən kreativ industriyanın dünyanı bürüyən global iqtisadi böhran zamanı daha çox davamlılıq göstərməsini, dünya ticarətinin 12% aşağı düşdüyü halda 14% illik artım əldə olunmasını, onun sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsinə, incəsənətə, mədəniyyətə, biznesə, yenilikçiliyə və yeni biznes modellərə tövsiyə edilməsinəzərə alaraq, müəlliflik hüququ sənayesinin ÜDM-də iqtisadi çəkisinin müəyyən edilməsi üzrə ilk dəfə 2005-ci ildə həyata keçirilmiş milli tədqiqatların davam etdirilməsini təmin etmək, ƏM-in iqtisadiyyatda payının və başqa formalarının təhlilini davam etdirmək və metodikasını təkmilləşdirmək, göstərilən tədqiqatların müvafiq normativ-metodiki və statistik bazasını təkmilləşdirmək zəruridir;

3.2.1.2. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat ƏM-ə əsaslanan sənayenin makroiqtisadi payının dəyərləndirilməsi üçün həm ötən illərin yekun nəticələrinin mütəmadi müqayisəli təhlillərinin aparılmasını, həm də digər ölkələrin analoji nəticələri ilə müqayisə edilməsini tələb edir, ƏM-ə əsaslanan sənayenin artımının hüquqların sərəncamçılığında daha dəqiq indikator olmasından çıxış edərək, sənayenin ƏM-lə bağlı sahələrdə iş yerlərinin yaradılmasında onun rolu, o cümlədən iqtisadiyyatın digər sektorları ilə müqayisədə mədəniyyət və informasiya sektorlarındakı irəliləyişin dinamikası geniş təhlil edilməlidir;

3.2.1.3. Hüquqların lazımi müdafiəsinin olmaması ilə əlaqədar problemlər səbəbindən ÜDM-də ƏM-lə bağlı sahələrin payının 3-5 il ərzində azalması meyllərinin olduğu halda müvafiq konkret məqsədyönlü tədbirlərin qəbul edilməsi tələb edilir, bununla əlaqədar yuxarıda hüquqların müdafiəsi ilə bağlı təsvir olunan tədbirlər sənayenin konkret sahələrində ƏM-in müdafiəsinin və onun əhəmiyyətinin azalmasının ƏM-in ÜDM-dəki payına mənfi təsirini nəzərə alan yeni tədbirlərlə tamamlanmalıdır;

3.2.1.4. Davamlı iqtisadi artım Rostou modelində insan amilinin (yenilikçilik və kreativlik) hesabına payın müəyyən edilməsi metodikaları təkmilləşdirilməklə, onun statistik bazası dəqiqləşdirilməlidir və tədqiqat nəticələrinin müqayisəli təhlili müvafiq illər kəsimi üzrə aparılmalıdır, həmçinin hökumətin iqtisadi siyasətində ƏM hüquqlarının rolu müəyyən edilməlidir.

3.2.2.1. ƏM-in potensialından investisiyaların cəlb olunmasının stimulvericisi kimi istifadə etmək məqsədilə ƏM obyektlərinin tədqiqinə və işlənməsinə fərdi sərmayə qoyuluşlarını həvəsləndirmək üçün institusional infrastruktur elementi kimi ƏM-in dəyərləndirilməsinin normativ bazası yaradılması, birbaşa xarici sərmayələrin cəlb edilməsində ƏM-in rolunu qiymətləndirən metodiki bazanın formalaşdırılması zəruridir, ƏM nailiyyətləri, birbaşa xarici investisiyalar və idxal arasında əlaqəni müəyyən edən monitorinq prinsiplərinin işlənilməsi tələb olunur, həmçinin dövlət vəsaiti hesabına yaradılan və mülki dövriyyəyə cəlb olunan əqli fəaliyyət nəticələrinin hüquqi qorunması və istifadəsi ilə bağlı müvafiq hüquqi bazanın yaradılması məqsəduyğundur;

3.2.2.2. ƏM-in yüksək qorunma səviyyəsi hesabına sərmayələrin stimullaşdırılmasını təmin etmək məqsədilə, birbaşa xarici sərmayələrin cəlb edilməsi və idxal artımının yüksək səviyyəsi ilə seçilən ölkələrin təcrübəsi haqqında biznes strukturlarının məlumatlandırılmasını genişləndirmək, biznes strukturlarını Azərbaycanda ƏM-in qorunması səviyyəsi haqqında məlumat xarakterli materiallarla və inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsində ƏM-in verdiyi daxili üstünlüklər haqqında məlumatlarla təchiz etmək, konkret nümunələrdə balans hesabatlarında göstərilməyən “ƏM hesabına gizlədilmiş dəyər”i açmaq və onun tam uçotunun

aparılmasının üstünlüklerini göstərmək tələb olunur, həmçinin dövlət vəsaiti hesabına yaradılan əqli fəaliyyət nəticələrinə hüquqların keçməsinə aid müqavilələrin nümunəvi formalarının, qaydalarının, royalti tarif dərəcələrinin və ƏM sahəsinə kapital qoyuluşunun özünü ödəmək müddətlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı metodiki bazası hazırlanmalıdır;

3.2.2.3. İqtisadiyyat sahələrinə və ilk növbədə elmtutumlu və yüksək texniki sahələrə yatırılan sərmayələrin qorunması məqsədi ilə bazarın müxtəlif seqmentlərində piratçılığın və saxtamalçılığın səviyyəsinin və ədalətli rəqabətin aparılması şərtlərinin öyrənilməsi ilə yanaşı, kapital qoyuluşlarının özünüödəmək müddətlərinin monitorinqinin aparılması, kriminal fəaliyyət ucbatından belə ödənilmənin praktiki olaraq mümkünsüzlüyü hallarının ayrıca göstərilməsi, həmçinin birbaşa xarici sərmayələrin, xarici texnologiyaların və nou-xaunun verilməsinin hər bir azalma halında, tədiyyə balansının mənfi vəziyyətində hüquq pozuntularından müdafiənin kütləvi-hüquq metodları əsasında sərt mexanizmlərinin işə salınması, hüquqların pozulmasına görə qanunvericiliklə nəzərdə tutulan sanksiyaların sərtləşdirilməsi, qabaqcıl ölkələrdə milli səviyyədə ƏM sahəsində siyasətlə ticarət qanunvericiliyi arasında (TRIPS, ABŞ-ın Ticarət qanunvericiliyinə 301-ci Proqram, Aİ-nin Direktivləri) birbaşa əlaqə qurulduğu nəzərə alınmalıdır;

3.2.3.1. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda subyektlərin iqtisadi fəaliyyətində qeyri-maddi ƏM aktivlərinin əhəmiyyətinin artırılması üçün şəraitin yaradılması yolu ilə ƏM-in iqtisadi potensialından istifadə üçün metodiki və normativ-hüquqi planda ƏM-in qeyri-maddi aktivlərinin payının qiymətləndirilməsi sistemi işlənib hazırlanmalı, mikroiqtisadi səviyyədə bazarın subyektlərində qeyri-maddi aktivlərin maddi aktivləri sıxışdırması meyilləri izlənməli, hər il ƏM aktivlərinin faiz səviyyəsi təhlil olunmalıdır, kommersiya sövdələşmələrində ƏM aktivlərinin dəyəri baxımından ƏM obyektlərinə və ƏM-lə bağlı texnologiyalara lisenziyaların təqdim edilməsi üzrə normativ sənədlərin işlənib hazırlanması, lisenziyaların istifadəsindən royalti qisminə əldə edilən gəlirlərin, lisenziya alanların təkmilləşdirmə və modernləşdirmə, həmçinin ƏM-in məhsuldar dövrünün qiymətləndirilməsi hesabına öz ƏM aktivlərinin yaradılması imkanlarını tənzimləyən normativ bazanın qiymətləndirilməsi metodikası hazırlanmalıdır;

3.2.3.2. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda ƏM-in qeyri-maddi aktivlərinin iqtisadi əhəmiyyətini artırmaq məqsədi ilə qeyri-maddi aktivlərin istifadə üsulları haqqında tədqiqatların həyata keçirilməsi, onların işgüzar sövdələşmələrə və korporativ idarə etmə təcrübəsinə cəlb edilməsi, nəinki təsərrüfat əməliyyatlarında istifadə etmək, həm də onların alqı-satqı obyektlərinə çevrilməsi tələb olunur, müxtəlif ƏM formalarının qiymətləndirilməsi, alqı-satqısı və lisenziyalaşdırılması məqsədilə on-line mübadiləsi üzrə qabaqcıl beynəlxalq təcrübədən istifadənin təşkili və genişləndirilməsi, həmçinin korporativ idarəetmədə ƏM portfellerinin yaradılması üzrə idarəetmə təcrübəsinin inkişaf etdirilməsi, ƏM üzrə menecerlərin hazırlanmasının təmin edilməsi və lisenziyalaşmanı həyata keçirən şirkətlər birliklərinin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını təmin edərək, onların bu təcrübəsi genişləndirilməlidir;

3.2.3.3. ƏM aktivlərinin sahibləri olan bazar subyektlərinin əmlak hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək məqsədi ilə lisenziyalaşdırılmanın və istehsal edilmiş ƏM tərkibli məhsulun dəyərləndirilməsi yolu ilə bazarın monitorinqinin genişləndirilməsi, piratçılıqla mübarizə mexanizmlərinin, bütün səviyyələrdə kontrafakt məhsulun və saxta malların buraxılışına qarşı kütləvi-hüquqi metodların gücləndirilməsi və ƏM

sisteminin müdafiəsinin ikinci xətti olan haqsız rəqabət və kommersiya sirri haqqında qanunvericiliyin müddəalarından fəal istifadə edilməsi zəruridir.

3.3.1.1. İnformasiya obyektləri və texnologiyalarının ƏM obyektləri kimi qorunmasına dəstək vermək məqsədi ilə nəzərə alınmalıdır ki, müasir informasiya cəmiyyətində, “rəqəmli iqtisadiyyatda və ya biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatda” informasiya texnologiyalarının, qlobal rəqəmli şəbəkələrin, elektron ticarətin inkişafı nəticəsində İT obyektlərinin çoxu rəqabət mübarizəsi səbəbindən ƏM-in himayəsi altına keçmişlər, ƏM obyektləri isə rəqəmli mühitdəki qorunmaya uyğunlaşaraq İT-nin inkişafına imkan verir, bununla əlaqədar IT-IP əlaqəsinin inkişafının mütəmadi təhlili, ƏM vasitəsi ilə informasiya obyektləri və texnologiyalarının qorunmasının təsnifatının yaradılması, yeni yaradılan informasiya obyektlərini öz himayəsinə götürən ƏM qanunvericiliyinin inkişafı tələb olunur. Rəqəmli erada yayım təşkilatlarının hüquqları haqqında qanunvericiliyin qəbul edilməsi, WEB-yayımının qanuni rəsmiləşdirilməsi zəruridir, həmçinin elektron ticarət qanunvericiliyinə əlavə olaraq tərkibində əqli mülkiyyət obyektləri olan mallarla ticarəti tənzimləyən normativ-hüquqi tərtibata ciddi zərurət yaranır və, nəhayət, “informasiya cəmiyyəti - ƏM hüquqları - biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat” əlaqəsinin hüquqi və metodiki tövsiyələr, həmçinin konkret tədbirlərin xüsusi siyahısı daxil olmaqla sistemli-hüquqi tənzimlənməsi zəruridir;

3.3.1.2. Müasir rəqəmli cəmiyyətdə ƏM hüquqlarının sərəncamçılığı ƏM qanunvericiliyində müvafiq dəqiqləşdirmələrin aparılmasını və bununla yanaşı, şəbəkədə əmlak hüquqlarının idarə edilməsi ilə bağlı normativ-hüquqi sənədlərin təsdiq edilməsini, həmçinin, birbaşa elektron ticarətin İnterneti ƏM-in virtual bazarına çevirdiyini (burada satılan obyektlərin 50%-dən çoxu ƏM obyektləridir, satılan hər 4 obyektədən 3-ü müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqların obyektləridir) nəzərə alaraq, qlobal rəqəmli şəbəkədə əmlak hüquqlarının kollektiv idarə edilməsi vəzifəsini dövlətin öz üzərinə götürməsinə tələb edir. ƏM obyektləri ilə sövdələşmələrə və hüquq sahiblərinin və ya onlar tərəfindən müvəkkil edilmiş şəxslərin şəffaf müşahidə aparmaq imkanlarına dair metodiki və tənzimləyici tövsiyə sənədlərinin hazırlanması tələb olunacaq, İnternetdə ərazi prinsipi işləmədiyinə görə ƏM obyektlərinin istifadəsi ilə bağlı əlavə tənzimlənməyə ehtiyac yaranır və, nəhayət, ƏM hüquqlarının sərəncamçılığının təminatı üçün ÜƏMT-nin İnternet Müqavilələrində Azərbaycanın fəal iştirakı vacibdir;

3.3.1.3. Texnoloji mühitin imkanlarının hüquq pozuntularının sayının artmasına səbəb olduğu bir şəraitdə inkişaf etmiş informasiya cəmiyyətində hüquqların müdafiəsinin təminatı üçün, o cümlədən “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piraçılığa qarşı mübarizə haqqında” qəbul edilmiş qanunun və hökumətin nəzdində ƏM hüquqlarının pozulmasına qarşı Komissiya yaradılması və fəaliyyətinin planlaşdırılmasını əks etdirən normativ-hüquqi aktların “rəqəmli” spesifikasiyası nəzərə alan xüsusi bölmələri də daxil olmaqla, normativ-hüquqi, qanunverici və təşkilatı-texniki xarakterli kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi rəqəmli şəbəkələrdə hüquqların həyata keçirilməsinə təminat verən texniki müdafiə vasitələri və hüquqların idarə olunması haqqında məlumata dair normativ-hüquqi aktların hazırlanması zərurəti yaranır, fəaliyyət göstərən Antipirat Komissiyasının mövcud statusunun hökumətin nəzdində olan statusa və “Piraçılığa qarşı mübarizə” məqsədyönlü Kompleks sahə proqramının statusunun dövlət Proqramı statusuna qaldırılması məsələləri öz həllini tapmalıdır. Nəhayət, hüquq pozuntularına görə mülki və inzibati iddiaların, həmçinin cinayət işinin qaldırılması üçün hüquq

pozuntuları zamanı vurulan iqtisadi zərərin müəyyən edilməsinə imkan verən metodiki vəsaitin yaradılması vacibdir;

3.3.2.1. Əqli mülkiyyətin potensialı hesabına informasiya obyektləri və texnologiyaların geniş yayılmasına dəstək vermək məqsədi ilə “Elektron ticarət haqqında” Qanunun icrası ilə bağlı əqli mülkiyyət obyektlərinin alqı-satqısına aid monitorinqlərin təşkil edilməsi, elektron ticarətin illik nəticələrinin təhlil edilməsi və bununla bağlı normativ-hüquqi və tövsiyə bazasının yaradılması zərurəti irəli gəlir;

3.3.2.2. Rəqəmli şəbəkələrdə informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının geniş yayılmasına xidmət edən “On-line monitorinq və lisenziyalaşdırma Xidmətinin yaradılması”, “one-stop-shops” prinsipinə əsaslanan hüquqların kollektiv idarə edilməsini təmin edən, unikal identifikator-kodlara malik olan rəqəmli kontentin qeydə alınması, xüsusi saytın məlumat bazasının yaradılması istifadəçinin sorğusunu avtomatik müəyyən edən və elektron ödənişi təmin edən texniki və normativ-hüquqi bazanın yaradılmasını tələb edir, qlobal rəqəmli şəbəkədə ƏM sahəsinə aid olan ərazi prinsipindən irəli gələn normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və provayderlərin hüquqların qorunmasında məsuliyyəti və roluna aid metodiki tövsiyə və təkliflərin hazırlanması nəzərdə tutulmalıdır;

3.3.2.3. Tərkibində ƏM olan malların rəqəmli spesifikasiyadan irəli gələn pozuntuların qarşısının sərhəddə alınması ilə bağlı müvafiq səlahiyyətli orqanla xüsusi tədbirlər həyata keçirmək, Aİ və ABŞ-ın piraçılığa qarşı yönəldilən müvafiq proqramlarında iştirak etmək nəzərdə tutulmalıdır;

3.3.3.1. ƏM potensialı hesabına informasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılmasına dəstək vermək məqsədi ilə yeni informasiya obyektlərinin əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunmasına aid qanunvericilik və normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsinin və qeyri-ənənəvi obyektlərin xüsusi qorunma rejimlərinin tətbiq edilməsinin vacibliyini irəli sürür;

3.3.3.2. İnformasiya obyektlərinin və texnologiyalarının yaradılmasına dəstək vermək məqsədi ilə rəqəmli eyniləşdirmə kodlarının qorunan əqli mülkiyyət hüquqları obyektlərinə tətbiq edilməsi və kitablara, dövri nəşrlərə və səsyzamalara beynəlxalq standart nömrələrin verilməsi ilə bağlı məsələlər haqqında normativ hüquqi sənədlərin hazırlanması, qəbul və tətbiq edilməsi, distribütor şəbəkəsində İT-dən irəli gələn əqli mülkiyyət obyektlərinin yayılmasına dair normativ hüquqi aktlar və nəzarət markalarının istifadə mexanizmlərini hazırlama və tətbiq edilməsi məsələlərinin həll edilməsini tələb edir;

3.3.3.3. İnformasiya cəmiyyətində ƏM hüquqlarının təminatı ƏM orqanlarının fəaliyyətinin hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları ilə koordinasiyasının gücləndirilməsini tələb edəcək, o cümlədən bazarın birgə monitorinqi, piraçılığın səviyyəsinin təhlili, aşkar edilmiş hüquq pozuntuları haqqında məlumat bazasının aparılması, hüquq sahibləri ilə dialoqların təşkil edilməsi, birgə treninqlərin keçirilməsi, hakimlərin ƏM sahəsində biliklərinin artırılması və ƏM üzrə ixtisaslaşmış hakim korpusunun yaradılması, hüquq-mühafizə orqanları nümayəndələrinin piraçılıq və saxtamalçılığın miqyası haqqında məlumatlandırılması və belə hallarla mübarizə üzrə xüsusi bölmələrin yaradılması tələb olunur, həmçinin hüquqların müdafiəsinin təmin edilməsi üçün mühüm gələcək tədbirlər sırasında Cinayət Məcəlləsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsində nəzərdə tutulan sanksiyaların sərtləşdirilməsi, piraç və kontrafakt məhsulun ölkəyə gətirilməsinin qarşısının alınması üçün sərhəddə həyata keçirilən xüsusi tədbirlərin genişləndirilməsi və

piratçılıq nəticəsində vurulan iqtisadi zərərin hesablanmasına aid metodik bazanın yaradılması nəzərdə tutulmalıdır;

3.(1-2-3).4.1. “Əqli mülkiyyət hüquqları sahəsinin inkişafı: vəziyyət və perspektivlər” adlı sistemli müqayisəli təhlilə əsaslanan icmalın, “IT-IP-e.com” əlaqəli üçlüyünün təsirindən irəli gələn əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafı” adlı praktiki vəsaitin, “Ənənəvi mədəni nümunələrin (folklor) və ənənəvi biliklərin müasir dövrdə əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunması” adlı normativ sənədin, “Rəqəmli şəbəkələrdə əqli mülkiyyət hüquqlarının idarə olunması” adlı praktiki vəsaitin, “Azərbaycanın əqli mülkiyyət ənənələrinin ermənilər tərəfindən mənimsənilməsi – erməni ənənələri” adlı Antologiyanın və nəşrlərin, “Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat”da əqli mülkiyyət hüquqlarının əhəmiyyətinə aid normativ sənədin hazırlanması və “Əqli mülkiyyət hüquqları müasir mərhələdə”, “Əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsinin təşkili” və “Ənənəvi mədəni nümunələrin (folklorun) qorunması” üzrə beynəlxalq konfrans-simpoziumların keçirilməsi.

3.(1-2-3).4.2. Müəllif Hüquqları Agentliyinin nəzdində “Əqli mülkiyyətin menecmenti” peşəkar kurslarının fəaliyyətinin gücləndirilməsi, QHT və hüquq sahiblərinin birlikləri üçün təlim sisteminin təkmilləşdirilməsi, “Əqli mülkiyyətin müasir məzmunu” adlı metodiki sənədin hazırlanması, müvafiq məlumat bazasına malik olan “Qeydiyyat və uçot”, “Müəllif” və “İstifadəçi təşkilat”, “Efirin monitorinqi” və “Bazarın monitorinqi” avtomatlaşdırılmış informasiya sistemlərinin yaradılması, əqli mülkiyyət hüquqlarının pozulması üzrə məlumat bazasının yaradılması, “Əmlak hüquqlarının kollektiv əsasda idarə edilməsi” və “Dövlət varidatının idarə olunması” üzrə müasir modellərin həyata keçirilməsi və müvafiq informasiya sistemlərinin tətbiqi, “Əmlak hüquqlarını kollektiv əsasda idarə edən təşkilatların akkreditasiyası və fəaliyyətlərinin monitorinqi” üzrə məlumat bazasının formalaşdırılması, “On-line” qeydiyyat sisteminin vahid elektron baza əsasında yaradılması, rəqəmli kodlaşdırma sistemlərinin və eyniləşdirmə işarələrinin əqli mülkiyyət obyektlərində tətbiqi, piratçılığa qarşı mübarizə tədbirləri üzrə informasiya sisteminin yaradılması.

3.(1-2-3).4.3. Müəllif Hüquqları Agentliyi nəzdində Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı Mərkəzinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, müasir trening-modulların tətbiq edilməsi və ÜƏMT-nin məsafədən tədris sisteminə qoşulması, hüquq sahibləri, istifadəçilər və digər sahə subyektləri üçün “Hüquq məsləhətxanası”nın məsafədən “On-line” rejimində fəaliyyətinin təşkili və tədris-metodiki təlimatın hazırlanması, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında çalışan dövlət qulluqçuları üçün test sistemə və informasiya texnologiyalarına əsaslanan peşəkarlıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi sisteminin tətbiqi, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında hüquqların qorunmasına, idarə olunmasına və müdafiəsinin təminatına aid yeni hesabat göstəricilərinin hazırlanması, fəaliyyət prosedurlarının təkmilləşdirilməsi və daxili təlimatlar kimi tətbiqi, əqli mülkiyyət sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanında dövlət qulluqçuları haqqında elektron məlumat bazasının təkmilləşdirilməsi və aparılan kargüzarlıq üzrə işlərin avtomatlaşdırılması sistemə keçid, daxili lokal kompüter şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi və təhlükəsizliklə bağlı əlavə tədbirlərin keçirilməsi.

4. Gözlənilən nəticələr

Milli Strategiyanın hazırlanmasının əsas məqsədi “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasında nəzərdə tutulan müddəalara uyğun olaraq,

Azərbaycanda müəllif hüquqları sahəsinin inkişaf perspektivini müəyyənləşdirmək və sahə üzrə dövlət siyasətinin tələblərini aydın şəkildə təsvir edərək, həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq, Konsepsiyadan yaranan işlərin ardıcılığını təmin etməklə onların zəruri icra mexanizmini formalaşdırmaq, hədəf və məqsədlərə nail olmaq üçün layihə və tədbirlər kompleksini hazırlamaq və realizə etməkdən ibarətdir.

Bu baxımdan, Milli Strategiyanın nəzərdə tutduğu məqsədlərinə nail olma aşağıdakı nəticələrin hasil olunmasına gətirir:

- müəllif hüquqları sahəsində hüquqların qorunması, həyata keçirilməsi və müdafiəsinin təminatı inkişaf etmiş ölkələr səviyyəsinə uyğunlaşacaq, ölkəmiz Cənubi Qafqaz regionunda lider mövqeyini daha da möhkəmləndirəcək və regional mərkəzə çevriləcək, əsas missiyası yaradıcılığın, innovasiyaların stimullaşdırılmasına və bazarın tənzimlənməsinə dəstək olan əqli mülkiyyətin əhəmiyyəti daha da yüksələcəkdir;

- müəllif hüquqları sahəsində qanunvericilik təkmilləşdiriləcək və normativ hüquqi baza daha da zənginləşəcək, hüquqların müdafiəsinin təminatına aid yeni mexanizmlər yaradılacaq, bununla əqli mülkiyyət hüquqlarının pozulmasına, o cümlədən piratçılıq və kontrafaksiyaya qarşı səmərəli tədbirlər görülməkdir;

- əqli mülkiyyətin potensialı hesabına biliklər sahəsinin və mədəni irsin, o cümlədən qeyri-maddi mədəni irsin daha səmərəli qorunub saxlanması və geniş yayılması təmin ediləcək, bu sahədə qanunsuz mənimsənilmələrin və əsassız itkilərin qarşısının alınması, folklor nümunələrinin və ənənəvi biliklərin YUNESKO-nun xüsusi qorunma siyahısına daxil edilməsi üçün əlavə tədbirlər həyata keçiriləcək, folklor və xalq tətbiqi sənəti sahələrinin təşkili üçün ardıcıl tədbirlər görülməkdir, beynəlxalq miqyasda təbliğat işləri prioritet vəzifə kimi davam etdiriləcək;

- yaradıcılığın və əqli fəaliyyət sahəsinin əqli mülkiyyət vasitəsilə həvəsləndirilməsinə və yeni əqli fəaliyyət məhsullarının əldə olunmasına əlavə imkanlar və daha əlverişli şərait yaradılacaq;

- "biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat"da əqli mülkiyyət hüquqlarının rolu daha da artacaq və əqli mülkiyyət iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevriləcək, kreativ iqtisadiyyatın davamlı inkişafı, ölkənin ÜDM-ində onun payının artırılması üçün tədbirlər həyata keçiriləcəkdir;

- iqtisadi fəaliyyət subyektlərində qeyri-maddi əqli mülkiyyət aktivlərinin nisbəti getdikcə daha vacib rol oynayacaq və investisiyaların cəlb olunmasına müsbət təsir göstərəcək;

- informasiya obyektləri və texnologiyalarının müəlliflik hüququnun obyektləri kimi qorunması nəticəsində rəqəmli şəbəkələrdə hüquqların idarə olunması təmin ediləcək və elektron ticarət daha genişlənəcək, əqli mülkiyyət hüquqları ilə qorunan bir çox obyektlərin global rəqəmsal şəbəkəyə çıxışı nəzərə alınaraq, on-line lisenziyalaşmaya və one-stop-shops formatında xidmətlərin göstərilməsinə əsaslanan rəqəmsal hüquqların idarəetmə sistemi yaradılacaqdır;

- müəlliflik hüququ ilə qorunan informasiya obyektləri və texnologiyalarının daha geniş yayılmasına dəstək veriləcək, informasiya cəmiyyətinin formalaşmasına əlavə stimullar yaranacaq, funksional vəzifələr üzrə əhaliyə elektron xidmətlər göstərməsi təmin ediləcək;

- müəlliflik hüququ ilə qorunan əqli mülkiyyətin iqtisadi inkişafın güclü vasitəsinə çevrilməsi və informasiya cəmiyyətinin formalaşdırılmasına dəstək verməsi istiqamətlərində konseptual-nəzəri baza təkmilləşdiriləcək;

- müəlliflərə və digər hüquq sahiblərinə dövlət yardımı artırılacaq, əqli mülkiyyət sahəsində funksional baza möhkəmləndiriləcək, dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi

üzrə yeni funksiyalar gücləndiriləcək, liberallaşma, tənzimlənmə, modernləşmə və struktur islahatları aparılacaq;

- əqli mülkiyyət hüquqları sahəsinin idarəetmə sisteminin hüquqi əsasları təkmilləşdiriləcək, bu sahədə fəaliyyət göstərən icra hakimiyyəti orqanının istiqamət sahələri və insan resursları müasir, çevik və təkmil menecment sistemi ilə təmin olunacaq;

- cəmiyyətdə əqli mülkiyyət mədəniyyəti formalaşdırılacaq və əqli mülkiyyətə hörmət gücləndiriləcək;

- informasiya texnologiyası - əqli mülkiyyət (IT-IP) əlaqəsi gücləndiriləcək və inkişaf etdiriləcək;

- infrastrukturun təkmilləşdirilməsində əqli mülkiyyətin rolu artırılacaq;

- funksional istiqamətlər (mühafizənin təmin edilməsi, qiymətləndirilməsi və digər sahələrin) inkişaf etdiriləcək;

- əqli mülkiyyət obyektlərinin qiymətləndirilməsi üzrə fəaliyyət sahəsi yaradılacaq;

- əqli mülkiyyət obyektləri üzrə informasiya resursları modernləşdiriləcək;

- rəqabət qabiliyyəti məhsul istehsalı artacaq, dövlət idarəetmə orqanları, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatları, o cümlədən qrant fondları tərəfindən kompleks təşkilati-hüquqi tədbirlərin tətbiqi genişlənəcəkdir.

5. Milli Strategiyanın maliyyə təminatı

Milli Strategiyanın ölkənin mədəni, sosial-iqtisadi və digər sahələrinin inkişafında mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu nəzərə alaraq, onun maliyyə təminatı aşağıdakı maliyyə mənbələri hesabına həyata keçiriləcək:

- dövlət büdcəsindən ayırmalar;

- beynəlxalq və xarici ölkə təşkilatlarının texniki, maliyyə yardımları;

- qanunvericiliklə qadağan olunmayan digər mənbələr.